

חוברת אזרחות

ט'

התקווה

כל עוד בלבב פנימה
נפש יהודי חומיה
ולפאתי מזרח קדימה
עין לציון צופיה -

עוד לא אבדה תקותנו
התקווה בת שנות אלפים
להיות עם חפשי בארצנו
ארץ ציון וירושלים!

נפתלי חרץ היסב

אם תרצו -
אין זו אגדה

בנימין זאב הרצל
חוזה המדינה

תוכן עניינים

פרק 1 - מבוא	עמוד 2
פרק 2 - מהי מדינה	עמוד 4
פרק 3 - שטח	עמוד 7
גבולות מדינת ישראל	עמוד 13
פרק 4 - אוכלוסייה	עמוד 17
חוק השבות וחוק האזרחות	עמוד 18
פרק 5 - שלטון ומשטר	עמוד 22
שלטון החוק	עמוד 24
השיר "טמבל"	עמוד 30
סוגי משטרים	עמוד 31
זרועות השלטון	עמוד 34
פרק 6 - ריבונות	עמוד 36

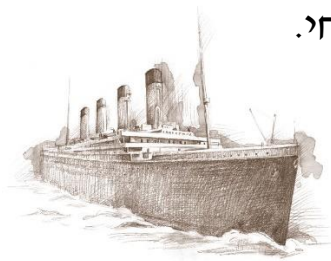
פרק 1 - מבוא

על מה ולמה אזרחות?

מסופר על קבוצה של אנשים שיצאו למסע אל מעבר לים על גבי ספינת נוסעים. ביום החמישי למסעם החלה לפתע האונייה לשקוע בלי סיבה נראית לעין.

בעוד כולם מתכוננים לנטוש את הספינה גילו לפתע את אחד מחברי הקבוצה קודח חורים ברצפת חדרו שבבטן הספינה.

שאלו אותו אנשי הקבוצה מדוע עושה הוא זאת? ענה להם: מה איכפת לכם? הרי אני קודח רק בחדרי שלי עליו שילמתי וזו זכותי לעשות בו ככל העולה על רוחי.

אזרחות - כדי שנוכל לחיות יחד.

למה ללמוד אזרחות?

כולנו אזרחים במדינה, לא משנה בני כמה אנחנו, אנחנו אזרחים.

בתור אזרחים יש לנו חובות וזכויות. על מנת לנצל את זכויותינו ולדעת מהם חובותינו עלינו ללמוד אזרחות ולהבין איך הדברים עובדים במדינה.

מי קובע את החוקים? איך נקבעים החוקים? איך כמה מדינה ומה צריך להתקיים בשביל שתהיה מדינה? מה הוא שוויון זכויות ואיך משיגים אותו? מה הזכויות שלנו? מה החובות שלנו?

כל זה ועוד נלמד בשיעורי אזרחות.

חישבו וענו על השאלות הבאות.

1. אילו חוקים אתם מכירים? _____

2. אילו זכויות אתם מכירים? _____

פרק 2 – מהי מדינה

חשבו האם אתם מכירים מדינות?

כתבו 5 שמות של מדינות שאתם מכירים

חשבו!

✓ האם יכולה להיות מדינה ללא אנשים שחיים בה?

✓ האם יכולה להיות מדינה ללא גבולות?

✓ האם יכולה להיות מדינה ללא מנהיגות וסדר?

על מנת שתתקיים מדינה חייבים להיות ארבע יסודות.

הגדרת המושג מדינה - מדינה היא שטח מוגדר (מסומן בגבולות). על השטח יושבת אוכלוסייה (תושבים), המנוהלת על ידי שלטון. המדינה מנהלת את ענייניה תוך שמירה על ריבונותה (עצמאותה).

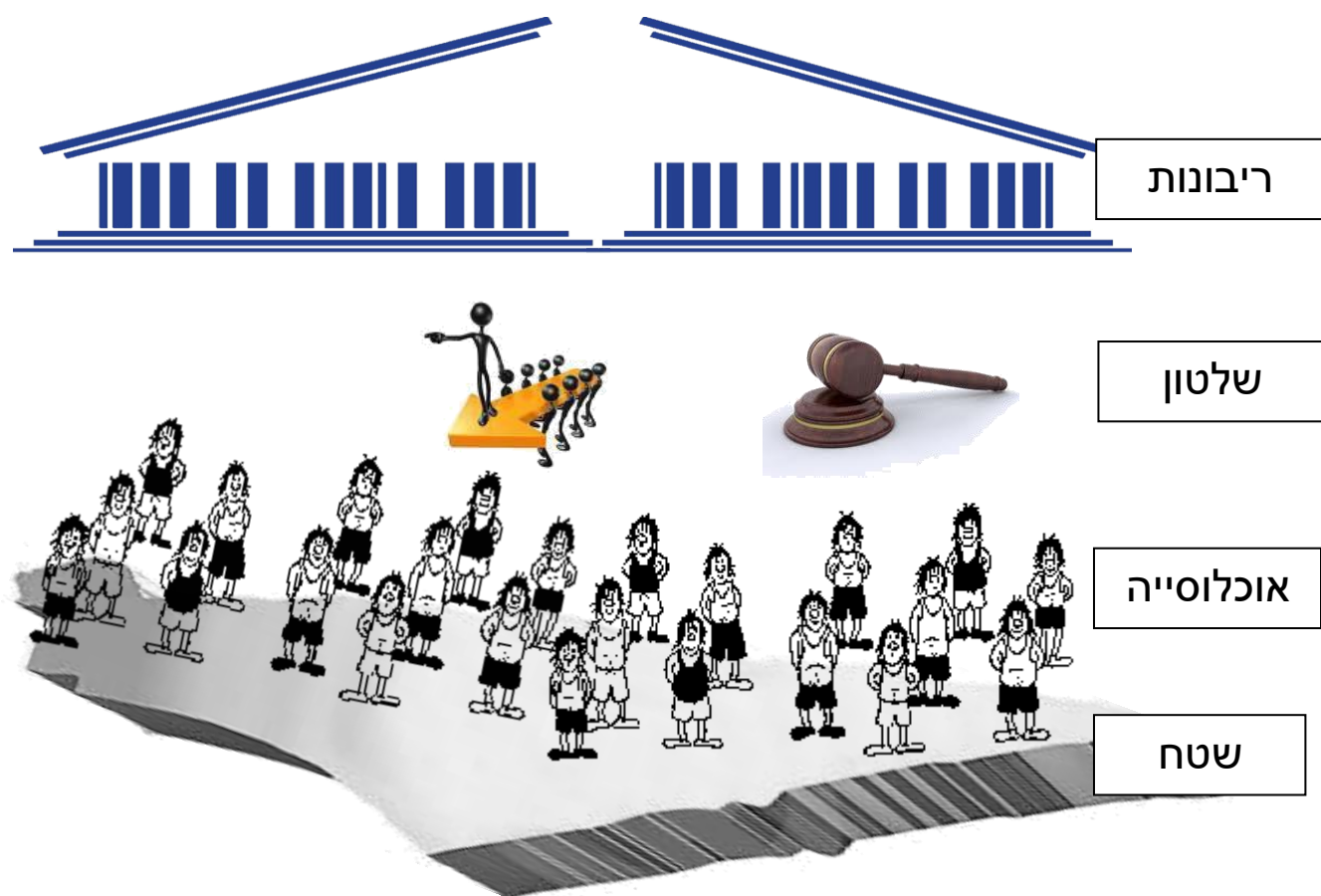
האם על פי הגדרה זו תוכלו להבין מהם ארבע היסודות לקיומה של מדינה?

שטח = גבולות המדינה. מקום על פני כדור הארץ.

אוכלוסייה = אנשים

שלטון (ומשטר) = סדר ומנהגות

ריבונות = עצמאות

זכרו!

- שטח המדינה אינו חייב להיות רצוף.
- גודל שטחה של המדינה לא תלוי בגודל האוכלוסייה.
- גודל שטח המדינה שונה ממדינה למדינה.

פרק 3 – שטח

התחום הטריטוריאלי

חשבו, לאילו דברים יש שטח?

שטח הוא תחום טריטוריאלי. זהו אזור גאוגרפי, המופרד מאזורים אחרים על ידי גבולות.

הטריטוריה המדינית כוללת מספר מדדים שבהם יש למדינה בלעדיות, שאסור לאף מדינה אחרת להפר או לנצל ללא אישור המדינה בעלת הטריטוריה.

שטח המדינה / הטריטוריה כוללים כמה דברים-

1. השטח היבשתי- פני הקרקע ומקורות המים שעליה: ימות, אגמים, נהרות ותעלות.
2. מי חופין (חופים)- מים טריטוריאליים מהווים רצועה ימית הנחשבת לחלק מגבולותיה של מדינה מסוימת אם היא סמוכה לחופי הים.

המשמעות של ריבונות בשטח המים הטריטוריאלי הינה שעל פי כללי המשפט הבינלאומיים, **בזמני מלחמה** רשאית המדינה לסרב להכניס כלי שיט צבאיים של מדינות זרות לשטח זה. אולם, בכל הנוגע **לזמני שלום**, החוק הבינלאומי מאפשר לכלי שיט צבאיים ולא צבאיים לעבור ללא בעיה (בכפוף לאישור המדינה שלתחומה נכנסים) בין הגבולות הטריטוריאליים, כאשר כל כלי **שיט שייכנס** לשטח האמור יהיה נתון לסמכות השיפוט של המדינה הריבונית.

3. המדף היבשתי- חלק מקרקע הים, הנמצא סמוך ליבשה מתחת למי החופין.
4. תחום תת קרקעי- כל מה שנמצא מתחת לפני הקרקע או עד מרכז כדור הארץ.
5. התחום האווירי- כל מרחב האוויר מעל היבשה והמים שבשטח המדינה עד לגובה בלתי מוגדר.

זכרו!

שטח המדינה אינו חייב להיות **רצוף** - הוא יכול להיקטע על ידי ים או שטח של מדינה אחרת.
שטח המדינה יכול להיות **גדול או קטן**, זה לא משנה, העיקר שיש לה שטח מוגדר, עם גבולות ברורים, משלה.

התבוננו במפת העולם

1. חפשו וכתבו מדינות שגובלות עם הים.

2. חפשו וכתבו מדינות שאינן גובלות כלל עם הים.

3. פגיעה בתחום הטריטוריאלי- חשבו מה יכול להיות הפירוש של פגיעה בתחום הטריטוריאלי! איך אפשר לפגוע? מי יכול לפגוע?

4. כיצד אפשר להיכנס לתחום הטריטוריאלי של מדינה אחרת?

שטח המדינה מוגדר על ידי **גבולות**!

חשבו על המקומות הבאים! מהם הגבולות שלהם? ממה מורכב הגבול? (איך רואים, חשים?)

_____ בית

_____ כיתה

_____ מדינה

מי לדעתכם קובע את הגבולות בכל אחד מהמקומות הבאים?

_____ בית

_____ כיתה

_____ מדינה

האם הגבולות שלהם יכולים להשתנות? כיצד?

_____ בית

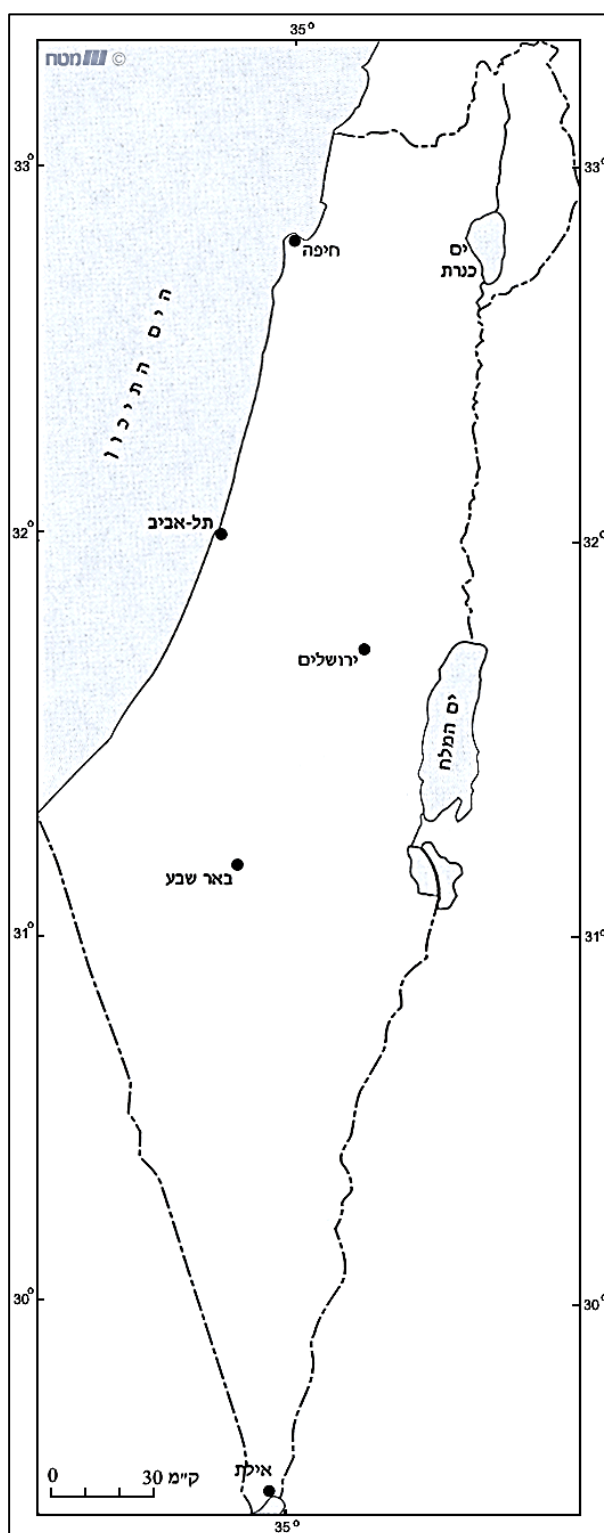
_____ כיתה

_____ מדינה

הדגישו את הגבולות של מדינת ישראל!

- בצבע כחול – במקום בו הגבול הוא ים/מים
- בצבע ירוק – במקום בו הגבול עובר ביבשה

מפת ישראל בה מצוינים
השטחים: רצועת עזה, יהודה
ושומרון ורמת הגולן.

לכל מדינה יש גבולות אשר קובעים היכן מסתיים השטח והיכן מתחיל השטח של המדינה השכנה. שטח המדינה וגבולותיה נקבעים על ידי כמה דרכים שונות:

- א. התיישבות- אנשים מתיישבים בשטח מסוים בטענה או הנחה שאין עליו בעלות של מישהו אחר.
- ב. קניית קרקעות- ניתן להגדיל את השטח על ידי קניית קרקע ממדינה אחרת.
- ג. כיבוש- גבולות המדינה עשויים להשתנות בזמן מלחמה, מדינה אחת כובשת ממדינה אחרת או את כולה או חלקים ממנה.
- ד. הסכמה בין מדינות- שינוי בשטח המדינה יהיה בעקבות הסכם בין שתי מדינות. המדינות מחליטות על שינוי בתווי הגבולות שלהן שעשוי להועיל לכל אחת מהן.
- ה. היווצרות מדינות חדשות- כאשר כמה מדינה חדשה, נקבעים שטחה וגבולותיה. נראה שאת שטח וגבולות המדינה ניתן להשיג **בדרכי שלום** או **בדרכי מלחמה**.

חישוב, אילו מהסעיפים הכתובים מעלה הם בדרכי שלום ואילו הם בדרכי מלחמה?

שטח המדינה משתנה ממדינה למדינה. ישנן מדינות ששטחן הוא אדיר ממדים, כמו ארצות הברית או סין.

ישנן מדינות ששטחן קטן עד מאוד, ממש בגודל של עיר, כמו הוותיקן לדוגמה. ישראל מדינה קטנה ביחס למדינות העולם, אולם יש קטנות ממנה.

ענו על השאלות שלפניכם:

1. כתבו דוגמאות למדינות קטנות

2. כתבו דוגמאות למדינות גדולות

3. כתבו באילו דרכים נקבע שטחה של מדינה

4. כתבו מהו גודל שטחה של מדינת ישראל

5. ציינו 3 דברים היכולים לפגוע בתחום האווירי והימי של מדינת ישראל.

6. על מי מוטל התפקיד לשמור על תחום טריטוריאלי של מדינה ?

7. המשפטים הבאים מתארים פגיעה בתחום הטריטוריאלי של מדינה – נמקו מדוע.

א. דייגים רוסים דגו סלומון בחופי נורווגיה .

ב. מטוס גרמני נחת "בכיכר האדומה " במוסקבה.

ג. אנשי מדע מארה"ב ערכו קידוחים ליד חופי קנדה.

ד. חיילים של הצבא הירדני חפרו מנהרה במעבר הגבול שבין שתי המדינות (ישראל וירדן).

גבולות מדינת ישראל

גבולותיה של ארץ ישראל וקביעת שטחה השתנו בעקבות אירועים היסטוריים. השינויים התחוללו בעקבות מלחמות וכיבושים.

קו הגבול הבינלאומי – שנת 1922

בשנת 1917, כבשה בריטניה את ארץ ישראל וקיבלה מנדט עליה. בשנת 1922, לאחר שפורסמה הצהרת בלפור, החליטו הבריטים על גבולות אלו שהם:

בצפון – סוריה.

במזרח – אמירות עבר הירדן.

במערב – מצרים.

גבולות החלוקה של האו"ם – כ"ט בנובמבר 1947

ב-29 בנובמבר 1947 - י"ז בכסלו תש"ח, הצביעה העצרת הכללית של האו"ם בעד אישור תכנית החלוקה של ארץ-ישראל, על בסיס המלצות הרוב של ועדת החקירה המיוחדת של האו"ם על ארץ-ישראל (UNSCOP).

בעד אישור התוכנית הצביעו 33 מדינות - לרבות ארצות-הברית וברית-המועצות - ונגדה 13. 10 מדינות נמנעו.

ועדת האו"ם מונתה שבעה חודשים קודם לכן לאחר שבריטניה הגדולה, ששלטה בארץ על בסיס מנדט מטעם חבר-הלאומים, הגיעה למסקנה שלאור פעולות ההתנגדות שארגן היישוב היהודי, אין היא מוכנה להמשיך במתכונת הקיימת, והעבירה את הנושא להחלטת האו"ם.

ועדת האו"ם הגיעה למסקנה שיש לסיים את המנדט על ארץ-ישראל, ורוב חבריה המליצו על הקמתן של מדינה ערבית ומדינה יהודית ועל הפיכתה של ירושלים לעיר בין-לאומית.

מפת החלוקה שהוצעה ע"י ועדת האו"ם השאירה בידי המדינה היהודית רק חלק קטן משטחה של ארץ-ישראל המערבית. למרות זאת הסכימו ההסתדרות הציונית ומוסדות היישוב היהודי בארץ-ישראל לקבל את התכנית, מאחר והייתה בה הכרה בזכות העם היהודי למדינה ולא רק ל"בית-לאומי" כדברי הצהרת בלפור מ-1917 והמנדט על ארץ-ישראל מ-1922.

קבלת תכנית החלוקה על-ידי העצרת הכללית התקבלה בארץ בשמחה רבה והציבור יצא לרחובות לחגוג, למרות שברור היה שמדינות ערב וערביי-ארץ-ישראל ייצאו למלחמת חרמה נגד מימוש התכנית וכינון המדינה היהודית.

השלם:

גבולות כ"ט בנובמבר נקבעו על ידי _____ . מדינות הצביעו בעד _____ ו- _____ נגד, _____ מדינות נמנעו. האו"ם המליץ על הקמת מדינה _____ ו _____ יהודית ו _____ תהיה עיר בין לאומית.

גבולות הקו הירוק – שנת 1949

מדינות ערב שלא הסכימו לגבולות החלוקה של האו"ם ופתחו במלחמה על ישראל – מלחמת העצמאות. המלחמה נמשכה כשנה והסתיימה בשביתת נשק. גבולות אלו שורטטו במפה בצבע ירוק ומכאן השם **הקו הירוק**.

בהסכם זה נקבע כי ירושלים תהיה חצויה – החלק המערבי שייך לישראל והחלק המזרחי לירדן. מדינת ישראל קבעה את ירושלים כבירתה.

הקו הירוק קיבל למעשה תוקף והכרה בינלאומית בשנת 1949 כשמדינת ישראל התקבלה כחברה באו"ם.

כמה זמן נמשכה מלחמת העצמאות? _____

מדוע הקו הירוק נקרא כך אם במציאות הוא אינו ירוק כלל? _____

גבולות הקו הסגול – שנת 1967

לאחר שמדינות ערב (מצרים, ירדן וסוריה) איימו על עצם קיומה של מדינת ישראל, פרצה ישראל במלחמה ב-5.6.1967.

תוצאות מלחמה זו היו שישראל כבשה את: רמת הגולן (סוריה), יהודה ושומרון (ירדן), ירושלים המזרחית (ירדן), חצי האי סיני ורצועת עזה (מצרים).

הפסקת האש שהוכרזה לאחר שישה ימים, קבעה את גבולות אלו כגבולות הקו הסגול כיוון ששורטטו במפה בצבע סגול.

על פי המסופר ועל פי הידע שלכם, איך קוראים למלחמה המסופרת בקטע הזה? _____

מה היו תוצאות המלחמה (אילו אזורים כבשה ישראל)? _____

מדוע הקו הסגול נקרא כך, אם במציאות אינו סגול כלל? _____

הגבול כיום

לאחר שנחתם בשנת 1994 חוזה השלום עם ירדן, הגבול עם ירדן השתנה מעט מאוד (ניתן חלק קטן באזור ארם-נהריים).

משנת 1993 (הסכמי אוסלו) ועד היום, ניתנו לפלשתינאים שטחים באזור יהודה ושומרון, וכמעט כל רצועת עזה ניתנה להם. הערבים, קיבלו על כל שטחים אלו אוטונומיה, ושטחי יהודה ושומרון חולקו.

פרט לכך, שטח רמת הגולן נשאר בשליטה ישראלית מלאה, ואילו שטח חצי האי-סיני חזר לשליטת מצרים בשנת 1982.

פרק 4 – אוכלוסייה

במושג אוכלוסייה- כוללים את כל האנשים, הגרים בתחום המדינה באופן רצוף וקבוע.

*** זכרו!**

תיירים אינם חלק מהאוכלוסייה במדינה.

אוכלוסיית המדינה מורכבת מתושבים -

**אינם אזרחי המדינה: תושבים קבועים או
תושבים ארעיים (זמניים)**

אזרחי המדינה

אזרחות היא - סטאטוס (מעמד) פוליטי המוענק ליחידים או לקבוצות במסגרת המדינה. לכל מדינה יש חוקים לפיהם היא קובעת מי הם אזרחיה ובאילו תנאים יכול אדם להיות אזרח המדינה.

כל תושבי המדינה, אזרחים, תושבי קבע ותושבים ארעיים, חייבים לציית לחוקי המדינה.

ההבדל המרכזי בין האזרחים לבין התושבים שאינם אזרחים הוא בעניין הזכויות והחובות:

- זכויות האזרח רחבות יותר, למשל הזכות הצבעה בבחירות לשלטון.
- אזרחי המדינה חייבים למלא את החובות.
- אזרחי המדינה חייבים לגלות נאמנות למדינה.
- אזרחים ארעיים חייבים לציית לחוקי המדינה.
- אזרחים ארעיים אינם חייבים למלא את כל החובות המוטלות על אזרחי המדינה, למשל גיוס לצה"ל.

זכרו! שטח המדינה אינו מותנה בגודל האוכלוסייה, כלומר לא חייב להיות קשר בין גודל שטח המדינה לבין גודל האוכלוסייה. יש מדינות קטנות שכמות האוכלוסייה גדולה לעומת שטח המדינה ויש מדינות גדולות שכמות האוכלוסייה קטנה לעומת שטח המדינה.

1. כתבו את כמות האוכלוסייה בישראל _____
2. בחרו 5 מדינות וכתבו את כמות האוכלוסייה בכל מדינה _____
- _____
- _____
- _____

חוק השבות וחוק האזרחות

חישבו, מדוע חוק השבות נקרא כך? איזו מילה נמצאת במילה זו המסבירה את החוק?

חוק השבות-

חוק השבות משמש ביטוי לאופייה היהודי-דמוקרטי של מדינת ישראל. החוק מממש את ה"אני מאמין" של מדינת ישראל, כפי שהוא מופיע במגילת העצמאות, כמדינת העם היהודי השב למולדתו.

תקציר של חוק השבות שנתקבל בכנסת, ב-כ' בתמוז, תש"י [1950]:

1. כל יהודי זכאי לעלות לארץ ישראל .
2. העלייה תהיה לפי אשרת עולה.
3. אשרת עלייה תינתן לכל יהודי, שהביע את רצונו להשתקע בישראל, חוץ מאשר אם נוכח שר העלייה שהמבקש :
 - א. פועל נגד העם היהודי
 - ב. עלול לסכן את בריאות הציבור או את ביטחון המדינה .

4. יהודי שבא לישראל ולאחר בואו הביע את רצונו להשתקע בה, רשאי בעודו בישראל לקבל תעודת עולה.

אפשרויות נוספות לזכות באזרחות ישראלית:

מכות לידה- מי שנולד בישראל לאב או אם שהם אזרחים ישראלים יהיה אזרח ישראלי או מי שנולד לא בישראל יהיה זכאי לאזרחות אם אביו או אימו חיו קודם בישראל והיו אזרחים.

מכות לידה וישיבה בארץ- יהודים שנולדו בארץ לאחר קום המדינה ללא אזרחות אחרת ותושבי ישראל במשך 5 שנים לפני הגשת הבקשה.

מכות ההתאזרחות- אדם הרוצה לקבל אזרחות חייב לעמוד בתנאים מסוימים: שהייה של 3 שנים בארץ, ידיעת השפה, ויתור על אזרחות קודמת.

מכות הענקה- שר הפנים זכאי להעניק מסיבות שונות (מי שמזדהה עם המדינה, נכדים של אזרחי המדינה).

חוק האזרחות-

"**חוק האזרחות**" חוקק בשנת 1952. חוק זה קובע כי תושב המדינה יקבל אזרחות (נוסף לחוק השבות), אם עלה ארצה או נולד בה לפני הקמת המדינה או אחריה.

מתוקף חוק האזרחות מרבית תושבי המדינה הם אזרחים החייבים למלא חובות ולקבל זכויות שוות המוקנות רק להם כאזרחי המדינה.

ישנם תושבים שאינם אזרחים אלא תושבים קבועים או תושבים ארעיים (זמניים). אלו הם אנשים בעלי אזרחות זרה הנמצאים במדינה על פי רישיון. הם גרים במדינה תקופה מסוימת. הם באו לשם עסקים, חופשה או מטרות משפחתיות. תושבים אלה כמו כל אזרחי המדינה חייבים לציית לחוקי המדינה אולם אינם חייבים למלא את כל החובות המוטלות על אזרחי המדינה וגם אינם מקבלים את כל הזכויות שמקבלים אזרחי המדינה.

ענו על השאלות שלפניכם:

1. מה ההבדל בין חוק השבות לחוק האזרחות? מה הקשר ביניהם? _____

2. באילו מקרים חוק השבות אינו חל? _____

3. באילו תנאים, נוסף לחוק השבות ניתן לקבל אזרחות ישראלית? _____

4. לפניכם סיפורם של מספר אנשים המבקשים להיות אזרחים במדינת ישראל.

ציינו האם על פי חוק מגיעה להם אזרחות ונמקו:

מקרה א'

אפרים נולד בצ'כיה לזוג הורים צ'כים. אפרים יודע בעל פה את כל ההיסטוריה של מדינת ישראל ומאמין כי לעם ישראל שייכת ארץ ישראל כולה. אפרים הוא אתאיסט (אינו מאמין באלוהים). אפרים בקיא בשפה העברית, בה שלט כבר מגיל 4. מעוניין להגיע לישראל ולסייע בקידומה. מקצועו: רופא ילדים.

האם על פי חוק מגיעה לו אזרחות: כן / לא

נימוק: _____

מקרה ב'

אלכס נולד בגיאורגיה לאמא יהודיה ולאבא אוקראיני. אלכס אינו יודע עברית, גדל בגן נוצרי ומכיר בקווים כלליים בלבד את סיפורי התנ"ך. אלכס מעוניין להגיע לישראל כדי לשפר את מצבו הכלכלי. מקצועו: ספר

האם על פי חוק מגיעה לו אזרחות: כן / לא

נימוק: _____

מקרה ג'

אנה היא נוצרית חילונית שחיה ברוסיה ונישאה שם בנישואים אזרחיים לאלכס – יהודי חילוני. אנה רוצה לעלות לישראל עם בן זוגה ולקבל אזרחות.

האם על פי חוק מגיעה לו אזרחות: כן / לא

נימוק: _____

מקרה ד'

סשה הוא יהודי שגדל בבית יהודי שומר מצוות. כל ילדותו שמע מהוריו על רצונם לעלות לישראל. כשהיה בן 15, נפטרו הוריו ממחלה קשה. הנער שנאלץ לדאוג לפרנסתו בכוחות עצמו, התחבר לחבורת עבריינים והפך לגנב ולסוחר סמים. סשה מעוניין לעלות לארץ-ישראל ולקבל אזרחות ישראלית.

האם על פי חוק מגיעה לו אזרחות: כן / לא

נימוק: _____

מקרה ה'

בשנת 1968 האזרח הישראלי בנימין שליט, קצין בחיל הים, ביקש ממשרד הפנים לרשום את שתי בנותיו כיהודיות למרות שאימן אינה [יהודיה](#). משרד הפנים סרב ושליט פנה לבג"ץ והצהיר בפניו ששתי בנותיו הן יהודיות.

האם על פי חוק מגיעה לו אזרחות: כן / לא

נימוק: _____

פרק 5 – שלטון ומשטר

כאשר קבוצת אנשים מתארגנת, היא זקוקה להנהלה. למשל: בבית הספר יש הנהלה, לקבוצת כדורגל יש הנהלה, לעיר יש הנהלה (עירייה). גם במדינה יש הנהלה לצורך ארגון החיים הציבוריים בה. אוכלוסיית המדינה אינה יכולה להתנהל בכוחות עצמה. כדי שהחיים במדינה יהיו מסודרים ומאורגנים, יש צורך בשלטון. הנהלת המדינה נתונה בידי מוסדות השלטון.

לשלטון יש מספר תפקידים, כגון: שמירה על ביטחון המדינה כלפי חוץ, מתן חינוך לאוכלוסייה, ניהול הכלכלה והכספים של המדינה, קיום קשרים עם מדינות שונות, קיום מערכת משפט.

ענו על השאלות שלפניכם:

1. ציינו לפחות 5 מקומות בהם יש הנהלה. מה מטרתה?

2. מה המשותף להנהלה ושלטון? מה שונה?

3. מהם תפקידי השלטון?

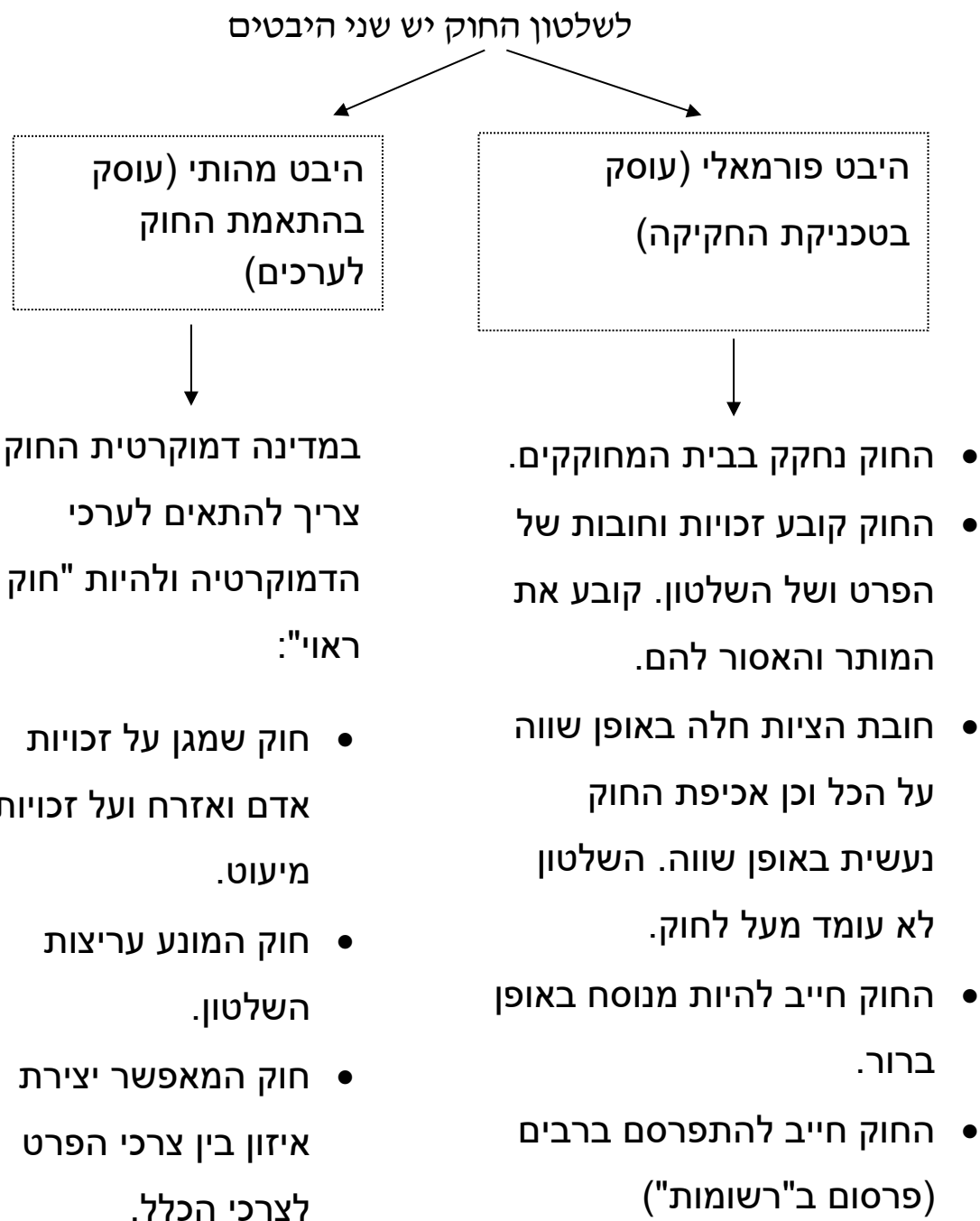
4. מה לדעתכם היה קורה אילולא לא היה שלטון?

שלטון החוק

העיקרון של שלטון החוק מונח ביסוד כל משטר דמוקרטי אמיתי.

החוק נועד להגן על אזרחיה ותושביה של המדינה מפני שרירות השלטונות ומפני גורמים שונים העוברים על החוק ועלולים לפגוע באזרחים.

הכל חייבים לפעול במסגרת החוק וכולם שווים בפני החוק, כלומר כולם אחראים על מעשיהם במידה שווה בפני החוק.

חישבו, האם אתם מכירים חוקים? אילו חוקים אתם מכירים?

חישבו מה היה קורה אילו לא היו חוקים במדינה?

כתבו 5 חוקים שאתם מכירים

לו רק יכולתם אילו חוקים הייתם מחוקקים? חישבו על 3 חוקים לפחות.

חישבו, האם רק למדינה יש חוקים? למי עוד יש חוקים?

אז איך מחוקקים חוק?

יש לרשום בגוגל איך מחוקקים – <https://www.youtube.com/watch?v=x1hENaHt9cs>

חוק בכנסת והסרטון יעלה מיד ביוטיוב.

תפקידה העיקרי של הכנסת הוא לחוקק חוקים. החקיקה היא ביוזמת הממשלה (הצעת חוק ממשלתית), חבר הכנסת או קבוצה של חברי הכנסת (הצעת חוק פרטית), או ועדות הכנסת. בהצעת חוק אפשר להציע חוק חדש, תיקון של חוק קיים או ביטול של חוק קיים.

קידום הצעות החוק במליאה נעשה בכמה שלבים, המכונים "קריאות", ובכל קריאה הצעת החוק נדחית או מתקבלת בהצבעת חברי הכנסת במליאה. בין הקריאות במליאה מתקיימים דיונים בוועדות הכנסת, והן מכינות את ההצעה לשלבי החקיקה הבאים. לאחר הקריאה השלישית הצעת החוק מתפרסמת ב"רשומות" והופכת לחוק של מדינת ישראל.

מטרת הגישה המחייבת ציות לחוק היא להגן על הפרט והחברה – החוק הוא "הדבק" המאחד של כל חברה והוא המאפשר קיום בצוותא של אנשים וקבוצות שיש להם דעות שונות ואינטרסים מנוגדים.

אכיפתו של החוק והמשפט היא תנאי בל יעבור למימוש הרעיון הדמוקרטי.

לכל המדינות יש מכנה משותף, לכולן צריך להיות שטח, אוכלוסייה, שלטון וריבונות (עליו נרחיב בהמשך), אולם ישנו שוני באופי המשטר.

ישנם שני סוגי משטרים משטר דמוקרטי ומשטר דיקטטורי

במשטר דמוקרטי האזרחים בוחרים מרצונם החופשי את נציגיהם. המשטר הדמוקרטי דוגל בהגנה על הזכויות של הפרט- כמו חופש הביטוי, חופש העיתונות, חופש ההפגנה, חופש העיסוק ועוד.

במשטר דיקטטורי ישנו שליט יחיד שהוא במרכז העניינים, כל סמכויות השלטון אצלו. במשטר זה אין בחירות, ניתן להחליף שלטון רק באמצעות הפלת השולט, בעזרת דיקטטורה צבאית.

קראו את שני הקטעים שלפניכם וחישבו במה שני הקטעים דומים ובמה הם שונים אחד מהשני? השלימו את הטבלה.

קטע 1

בישראל ובארצות הברית האזרחים בוחרים **מרצונם החופשי** את נציגיהם, המנהלים את ענייני המדינה לתקופה מסוימת (4 או 5 שנים). אחרי פרק זמן זה נערכות בחירות. בבחירות מתחרות ביניהן מפלגות אחדות, ולאזרחי המדינה יש אפשרות לבחור שוב בנציגים הקודמים או להחליפם באחרים. כמו כן, יכולים האזרחים לצאת לרחובות ולהפגין.

קטע 2

נשיא עיראק, סדאם חוסיין, הרג או הכניס לבית הסוהר כל מנהיג, שלא הסכים איתו. הוא לא נתן חופש לתושבי ארצו. במקום לספק מזון לרעבים, קנה סדאם כמויות גדולות מאוד של נשק. העם העירקי פחד מאוד מסדאם חוסיין וסבל מאוד ממעשיו של הנשיא הזה.

קטע 2	קטע 1	קריטריונים

קראו את הקטע שלפניכם וענו על השאלות שאחריו :

הבחירות באיראן 2009

הבחירות לנשיאות איראן בשנת 2009 נערכו ב-12 ביוני. בבחירות בלט מחמוד אחמדינז'אד - נשיאה המכהן של איראן בטרם הבחירות, והמועדף על המנהיג העליון באיראן - האייתוללה עלי ח'אמנאי. בלט גם המועמד מיר-חוסייין מוסאווי, ראש ממשלת איראן בעבר, שזכה לתמיכה מצד צעירים רבים במדינה. **בעקבות הכרזת תוצאות הבחירות (ב-13 ביוני), לפיהן ניצח אחמדינז'אד בהפרש ניכר את מוסאווי, טענו רבים מתומכי מוסאווי לזיוף התוצאות, והחלה תנועת מחאה המונית ברחובות טהרן הבירה, ובערים רבות אחרות במדינה.**

המחאה החריפה במהירות, ולאחר דיווחים רבים על הפגנות ענק, החלו שלטונות איראן לגרש את העיתונות הזרה ולחסום אתרי אינטרנט אשר דיווחו על המתרחש. על פי הדיווחים שזלגו החוצה, המחאה הפכה לאלימה, ובקרוב המפגינים נמנו מספר הרוגים. מוסאווי ושני מועמדים נוספים ערערו על התוצאות למועצת שומרי החוקה - הגוף המפקח על הבחירות. ח'אמנאי ואחמדינז'אד ניסו מחד גיסא לבלום את המחאה באוסרם על קיום עצרות והפגנות, ומאידך גיסא לדחות את הטענות לזיופים והורו על ספירה חוזרת של חלק מהקולות.

1. מצאו בטקסט מאפיינים של משטר דמוקרטי.

2. מצאו בטקסט מאפיינים של משטר דיקטטורי.

3. הביעו דעתכם – האם המשטר באיראן הוא דמוקרטיה או דיקטטורה?
מה עזר לכם להחליט?

טמבל מאת ולדימיר ויסוצקי , גירסה עברית: יהונתן גפן

על הכסא הזה הרגיש פתאום בכח
גבר עם ביצים אבל בלי מוח
הוא גייס ת'אומה ושידר ת'סיסמא
האידיוט הכריז מלחמה
הצבא שלו כבש לו את הדרך
לעבור לשבת על כיסא המלך

היו היה אחד טוב לב אבל קצת טמבל
אחד שכבר צבר הרבה שעות של סבל
עד שיום אחד פגש במזל
שהעיף אותו לארץ בחלל
כן תבכה תשפוך פרצוף של עגל
שהולך תמיד הפוך כזה מן טמבל

טמבל, טמבל

על הכסא המלך הוא דפק עם הרגליים
בשמחת שלטון צרח עד השמיים
תהיו אבירים תהיו חברים
מילה אחת שלי אתם גמורים
אפילו אלוהים נקשר בחבל
הוא החזיק אותם ממש קצר הטמבל

באמצע השדה פתאום ראה הטמבל
כיסאות שלושה לכל כיסא יש דגל
כיסא של אורחים כיסא של קצינים
וכורסא רכה למלכים
על הכיסא של האורחים ישב הטמבל
בלי שום כיף כל כך עייף מרגיש באבל

טמבל, טמבל

טמבל, טמבל

אבל הטמבל איש טוב לב אכן נראה לו
לחלק לעם את כל מה שהיה לו
ואז הכיסא התנדנד כמו ערסל
הטיפש התעלף ונפל

הוא רק ישב לא הספיק להתרווח
המשרתים מזגו חבית של יין לאורח
אכל מהסיר שתה כמו חזיר
והרגיש חזק כמו פר צעיר

הוא התעורר בערמה של קש וזבל
בבגדים בהם נולד עירום וטמבל

אחרי שהמטומטם שתה עוד ספל
לכיסא של הקצין עבר הטמבל

טמבל, טמבל

חישבו, הטמבל כאורח, כקצין וכמלך- מה מאפיין את התנהגותו בכל אחד
מהמצבים הללו?

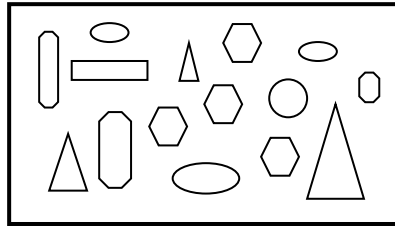
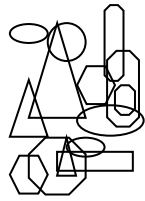
השלטון מתנהל על פי המשטר הנהוג באותה מדינה.

המשטר מורכב מ:

א. מערכת עקרונית, רעיונות ושיטות (משטר) וממוסדות שלטון. (בית נבחרים, ממשלה, נשיאות ועוד).

ב. מוסדות השלטון והעומדים בראשם, בדרך כלל פועלים על-פי עקרונות המשטר.

סוגי משטרים:

אנרכיה - (חוסר שלטון) דרך של חיים ללא מסגרת*. ערב רב של קבוצות ופרטים שונים זה מזה, החיים ללא מסגרת. אין הבטחה של סדר ציבורי כלשהו אין אפשרות לפרט האוטונומי לממש כראוי את זכויותיו הטבעיות.

*מצב היפותטי

דמוקרטיה - מאפשרת קיומה של מסגרת המכירה באוטונומיה של האדם ובזכויות היסוד שלו, מבטיחה את הסדר הציבורי, ומאפשרת לכל פרט לשמור על שונותו תוך מימוש מרבי* של זכויותיו וחירותו.

*מרב', שכן בעצם ההסכמה על הקמת מסגרת ויתר האדם על האפשרות התיאורטית של מימוש מוחלט של הזכויות. כל זכות אפשרית למימוש כל עוד אין מימושה פוגע בזכויותיו של הזולת, או בערכים מרכזיים של החברה והמדינה.

דיקטטורה (לסוגיה) - מקיימת מסגרת (הבטחת סדר ציבורי מסוים) המכתיבה לבני האדם את דרך חייהם במדינה, אינה מכירה באוטונומיה של האדם, מתעלמת מהשונות הקיימת בחברה ולא מאפשרת לפרט לממש את זכויותיו הטבעיות*.

*יכולה, אמנם, להתקיים מדינה בעלת משטר דיקטטורי המעניקה לפרט זכויות שונות. אך נקודת המוצא היא שהכוח להעניק מצוי בידי השליט.

המדינה הדמוקרטית, אם-כך, מקיימת מסגרת מדינית המתבססת על עקרון שלטון העם. מטרתה של המסגרת המדינית להגן על בני האדם החיים במדינה ולאפשר להם לממש את זכויותיהם ואת חירותם.

המסגרת המדינית היא הדמוקרטיה כצורת ממשל = דמוקרטיה פורמאלית (פרוצדוראלית; ניהולית).

המטרה שלשמה הוקמה, האדם וזכויותיו הטבעיות, היא הדמוקרטיה כערך = דמוקרטיה מהותית.

כיצד ניתן לזהות את אופיו של המשטר ?

תשובה: בודקים באיזו מידה מפוזרת העוצמה הפוליטית. ככל שיש פיזור סמכויות שלטון בידי מספר רשויות הרי שהמשטר דמוקרטי. ריכוז הסמכויות מלמד על דיקטטורה.

לפניכם רשימה של היגדים. חלק מהם מאפיינים את המשטר הדמוקרטי ואחרים את המשטר הדיקטטורי.

קראו את ההיגדים ומיינו אותם במקום המתאים בטבלה:

1. האזרחים בוחרים מרצונם החופשי את נציגי השלטון בבחירות שנערכות כל ארבע שנים.
2. אזרחים המתנגדים לשלטון צפויים לעונשים כבדים.
3. לאזרחים זכות להביע את דעתם כלפי השלטון ולבקרו.
4. האזרחים יכולים לצאת לרחובות ולהפגין נגד השלטון.
5. השליט אומר לאוכלוסייה כיצד לנהל את אורח חייהם ואוסר עליהם למתוח ביקורת על השלטון.
6. השליט משתמש בהשלטת פחד וטרור כלפי התושבים, כדי שיצייתו לו.

משטר דמוקרטי	משטר דיקטטורי

מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית – נמקו.

זרועות השלטון

התפקידים של השלטון רבים ושונים. לכן, הם מתחלקים בין מוסדות השלטון השונים, כמו : עירייה, או מועצה מקומית, משרדי ממשלה ועוד. לדוגמא: משרד האוצר, משרד הבינוי והשיכון, משרד החוץ, משרד החינוך, תרבות וספורט, משרד הבריאות, משרד המשפטים ועוד. קיימים מוסדות נוספים כמו: בתי משפט, צבא, משטרה- כל אלה נקראים זרועות השלטון. בכל אחד מזרועות השלטון עומד אדם שממונה על ביצוע מדיניותה של הממשלה בתחום מסוים, לדוגמא: בראש משרד הבריאות עומד שר הבריאות, בראש רשות מקומית עומד ראש העיר, בראש הצבא עומד הרמטכ"ל.

השלימו:

תפקידי השלטון מתחלקים בין _____, כגון: _____,
_____, _____, _____, _____,
כל אלה נקראים _____

קראו את המשפטים הבאים וציינו אלו מוסדות שלטון מטפלים בעניינים בכל אחד מהמשפטים המוצגים (היעזרו במחסן המילים):

1. שמירה על הסדר והתנועה בכבישים _____
2. מניעת זיהום הים והחופים _____
3. חלוקת מסכות אבי"כ ואמצעי מיגון לתושבי מדינת ישראל _____
4. שמירה על זכויותיהם של אזרחים ישראלים השוהים בחוץ לארץ _____
5. חידוש רישיון הנהיגה _____

6. מתן תעודת זהות _____
7. פיקוח על ייצור מזון שאנו קונים בארץ ועל מזון הבא מחוץ לארץ _____
8. מניעת זיהום אוויר _____
9. קביעת תוכניות לימודים בבתי הספר _____
10. לשפוט עבריינים שבצעו עבירות תנועה בכבישים _____

מחסן מילים:

משרד לאיכות הסביבה, משרד החינוך, משרד הביטחון, משרד החוץ, משרד התחבורה,
משרד הבריאות, משרד הפנים, משטרה, בית משפט.

פרק 6 – ריבונות - עצמאות

מדינה ריבונית היא מדינה עצמאית שהשלטון בה מנהל את ענייני הפנים וענייני החוץ של המדינה. סמכות השלטון חלה על האוכלוסייה ועל שטח המדינה ואין גוף שיכול לבטל את סמכויות מוסדות השלטון בענייני פנים או חוץ של המדינה.

ביטויים לריבונות מדינת ישראל בענייני פנים: חקיקת חוקים, גביית מיסים, גיוס לצבא, חיבור ההמנון, הטבעת מטבעות, קביעת דגל.

ההחלטה הסופית לגבי דגל המדינה התקבלה ב-28 באוקטובר 1948. הממשלה הזמנית ומועצת המדינה הזמנית היו צריכות להכריע בין שתי אפשרויות לעיצוב דגל המדינה. רקע הדגל הוא לבן עליו שני פסים כחולים שביניהם מגן דוד כחול. צבע הדגל וצורתו מזכירים את הטלית, שצבעיה כחול ולבן. מגן דוד הוא סמל שנתקדש במסורת ישראל.

י"א בשבט תש"ט (10.2.1949) מועצת המדינה הזמנית קבעה את המנורה כפי שהיא מופיעה על שער טיטוס (ברומא) כסמל המדינה. סמל זה מבוסס על מנורת הזהב שהייתה בבית המקדש (ולפני כן במשכן). המקור לסמל המנורה מופיע בספר זכריה ד' 1-14. עלי הזית מסמלים את השמן שהיו מושחים בו את המלכים מצד אחד ואת הכוהן הגדול מצד שני. לעלי הזית שתי משמעויות:

1. שורשיות, אחיזה בקרקע. זהו עץ טיפוס. שורשיו עמידים, חייו עד 1000 שנים.
2. סמל לשלום ודו קיום.

ביטויים לריבונות בענייני חוץ: יצירת קשרי שלום או קשרי מלחמה עם מדינות אחרות.

ההמנון: התקווה הוא ההמנון הלאומי של מדינת ישראל. השיר הוא למעשה שני בתים משיר ארוך יותר אשר כתב נפילתי הרץ אימבר ונקרא "תקותנו". מתוך כל השיר נבחרו שני בתים וגם הם עברו שינויים קלים. שיר התקווה חובר ב-1878.

התקווה נחשב להמנון הלאומי של ישראל כבר מיום הקמתה, אך רק ב- 10.11.2004 הוא עוגן בחוק הישראלי.

ביטויים לריבונות בענייני חוץ : יצירת קשרי שלום או קשרי מלחמה עם מדינות

אחרות.

התקווה / נפתלי הרץ אימבר

"כל עוד בלבב פנימה

נפש יהודי הומיה

ולפאתי מזרח קדימה

עין לציון צופיה.

עוד לא אבדה תקוותנו

התקווה בת שנות אלפיים

להיות עם חופשי בארצנו

ארץ ציון ירושלים."

חישבו מה אומרות מילות השיר. העזרו במילון לפירוש מילים קשות.

מדוע לדעתכם הבתים האלה נבחרו להיות ההמנון של ישראל?

"מדינה" בתוך מדינה

לפניכם סיפור, המתאר ניסיון של אזרחים לפגוע בריבונותה של המדינה :

אנג'לו היה רועה בכפרו שבמדינת סאן – פיטר. פעם, כאשר רעה את עדרו ליד הגבול, התנפלו עליו אלמונים מסיגי גבול מהמדינה השכנה, פגעו בו ובחבריו הרועים ושדדו אותם.

אנג'לו הנפגע החליט לאחד את כל הרועים ולצאת עמם לפעולת נקם. הוא ארגן צבא פרטי והתייצב בראשו. כמו כן החל לגבות מסים, כדי לקנות נשק, ציוד ומזון לחייליו. הוא איים בעונש על כל מי שלא ימלא אחר דרישה זו.

כעבור חודש נוכח אנג'לו לדעת, שמצב הביטחון בגבול החמיר ושהמעמסה שקיבל על עצמו כבדה מנשוא. לכן החליט לחלוק את הנטל עם בני כפרו. הוא הזמין בחשאי למרתף ביתו את ידידיו הטובים, וכולם החליטו, שיש לארגן פעולות תגמול בצורה מסודרת ומתוכננת.

אנג'לו וצוותו חוקקו חוקים, המחייבים את בני הכפר. את החוקים פרסמו בלוח המודעות :

א. כל משפחה תשלם מס של 2000 פזות.

ב. המס ישולם למצביא אנג'לו תוך חודש ימים.

ג. משפחה שלא תשלם, תעמוד למשפט.

ד. מפקדה צבאית תוקם ברחוב סבאסטיין מס' 8.

ה. כל נער מגיל 16 חייב להתייצב במפקדה שבוע מיום פרסום החוק.

ו. נער שלא יתגייס, ייאסר על ידי המארגנים ויישפט על ידי המצביא אנג'לו בבית דין צבאי.

ז. כל נער מתחייב ללבוש את המדים החדשים ולענוד על דש בגדו את סמל הארגון ואת סמל היחידה הצבאית שאליה ישתיך.

על החתום

אנג'לו סאן חואן

ראש מנהלת הכפר ומצביא צבאי

כל חבר בקבוצתו של אנג'לו היה אחראי לביצוע אחד החוקים. כך למשל:

קרלוס - היה אחראי על גביית המסים.

ג'אנו - שופט – היה מחליט על מהות העונש.

אלברטו – קצין גיוס – היה אחראי על גיוס הנערים לצבא.

צ'קו – מפקד המשטרה – היה אחראי על הביטחון והסדר.

תושבי הכפר קיבלו על עצמם את החוקים החדשים. ברחובות נראו יותר ויותר חיילים לובשי מדים. על גגות הבתים הונפו דגלי הארגון. במשרדי המפקדה השתרכו תורים ארוכים של משלמי מסים. במטבעה החלו להדפיס כסף. והכפר כולו שוב לא נראה כתמול שלשום. בתחנת השידור החדשה הושמעו ההמנון החדש ושירי לכת.

לאחר חודשי הכנה אחדים יצא הצבא החדש לתקוף את המעוז, שממנו באו הפורעים.

המשימה עברה בהצלחה, מקרי השוד פסקו ותושבי הכפר זכו בביטחון.

במדינה השכנה שמעו האזרחים בפחד על כוחו הרב של אנג'לו סאו חואן ובקשו לבוא בברית שלום עמו. בפגישה בין הארגון ובין נציגי המדינה השכנה הוחלט על החלפת נציגים ועל תוכניות משותפות, למשל, הקמת חווה גדולה לגידול צאן ובקר ובניית סכר ענק, שיעזור בפתרון מצוקת המים באזור.

וכך הכפר של אנג'לו שהיה חלק ממדינת סאן - פיטר, הפך למדינה ריבונית עצמאית שנקראה אנג'ליקה.

1. מדוע נקרא הסיפור "מדינה" בתוך מדינה ?

2. מדינת אנגליקה צמחה בתוך מדינת סאן – פיטר, מה אפשר ללמוד מזה על מדינת סאן – פיטר?

3. מה דעתכם, האם אירוע מן הסוג המתואר בסיפור היה יכול להתרחש בישראל? הסבירו.

4. בעקבות מעשיו של אנג'לו נאלצו בני הכפר להתמודד עם שתי מערכות חוקים.
א. מהן שתי מערכות אלה?

ב. באיזה מערכת בחרו ומדוע?

5. כיצד מתבטאת בסיפור הפגיעה של אנג'לו בריבונות של מדינת סאן – פיטר (בניהול ענייני החוץ והפנים)? ציינו דוגמאות אחדות והיעזרו בכותרת של הסיפור.

6. כאזרחיה של מדינה ריבונית ודמוקרטית - לאיזו התנהגות הייתם מצפים מצד תושבי הכפר? נמקו.

7. כיצד היה צריך לפעול שר המשטרה במדינת סאן – פיטר? נמקו.

8. כיצד נפגעה ריבונותה של מדינת סאן – פיטר ? השלימו את הטבלה :

התחום	כיצד פגעו?
צבא	
חוק	
מסים	
חלוקת תפקידים	
משפט	

	סמלים של המדינה
	יחסי חוץ

השלם את הטבלה - איזה מן האירועים מתאר התערבות בריבונותה של מדינה?

המדינה שהתערבו בענייניה	המדינה המתערבת	האם מתקיימת התערבות בריבונות?	האירוע
		כן/לא	ארצות הברית אילצה מדינה א' להפסיק את המלחמה במדינה ב'
		כן/לא	משרד החוץ בישראל החליט לחדש את הקשרים עם רוסיה
		כן/לא	ביום חמישי תתקיים ישיבת ממשלה מיוחדת לדון בענייני כלכלה

		כולא	אחרי מלחמת המפרץ נשלחו נציגים מהאוי"ם (האומות המאוחדות) לפקח על השמדת הכורים הגרעיניים בעירק
--	--	------	---

לפניכם רשימת מקרים. בדקו באילו מקרים מדובר בהפרת ריבונות של מדינה ונמקו :

- א. הטלת מסים על סחורות מיובאות ממדינה שכנה.
- ב. מדינה מאפשרת למדינה אחרת פעילות מסוימת בתחומה.
- ג. הפעלת טיסות סיור צבאיות בשמיה של מדינה שכנה, ללא רשותה.
